

ICHKI QULOQ KASALLIKLARI: ETIOLOGIYA, PATOGENEZ, DIAGNOSTIKA VA DAVOLASH USULLARI

Xolmirzayev Akmaljon

Andijon viloyati Paxtaobod tumani

Paxtaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi

jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ichki quloq kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, zamonaviy diagnostika usullari hamda davolash tamoyillari keng yoritilgan. Ichki quloq inson organizmida muvozanat va eshitish funksiyasini ta'minlovchi murakkab anatomik tuzilma bo'lib, uning patologiyalari bemorning hayot sifatini sezilarli darajada pasaytiradi. Maqolada labirintit, Meniere kasalligi, sensorinevral eshitish pasayishi kabi kasalliklarning rivojlanish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy audiologik tekshiruvlar, vestibulyar diagnostika hamda konservativ va jarrohlik davolash usullari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ichki quloq kasalliklarini erta aniqlash va samarali davolash muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ichki quloq, labirint, Meniere kasalligi, labirintit, sensorinevral karlik, vestibulyar apparat, audiometriya, bosh aylanishi.

Аннотация: В данной научной статье подробно освещаются этиология, патогенез, клинические проявления, современные методы диагностики и принципы лечения заболеваний внутреннего уха. Внутреннее ухо является сложной анатомической структурой, обеспечивающей функции равновесия и слуха у человека, а его патологии существенно снижают качество жизни пациента. В статье анализируются механизмы развития таких заболеваний, как лабиринтит, болезнь Меньера, сенсоневральная потеря слуха. Кроме того, рассматриваются современные аудиологические исследования, вестибулярная диагностика, а также консервативные и хирургические методы лечения. Результаты исследования подчеркивают важность раннего выявления и эффективного лечения заболеваний внутреннего уха.

Ключевые слова: внутреннее ухо, лабиринт, болезнь Меньера, лабиринтит, сенсоневральная тугоухость, вестибулярный аппарат, аудиометрия, головокружение.

Abstract: This scientific article comprehensively examines the etiology, pathogenesis, clinical manifestations, modern diagnostic methods, and treatment principles of inner ear diseases. The inner ear is a complex anatomical structure responsible for maintaining balance and hearing functions in humans, and its pathologies significantly reduce patients' quality of life. The article analyzes the

mechanisms underlying the development of such conditions as labyrinthitis, Meniere's disease, and sensorineural hearing loss. In addition, modern audiological examinations, vestibular diagnostics, as well as conservative and surgical treatment methods are discussed. The study results emphasize the importance of early detection and effective treatment of inner ear disorders.

Keywords: inner ear, labyrinth, Meniere's disease, labyrinthitis, sensorineural hearing loss, vestibular apparatus, audiometry, dizziness.

Kirish. Ichki quloq kasalliklari nevrologiya sohalarida dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda urbanizatsiya, stress omillari, shovqinli muhit, virusli infeksiyalar va qon-tomir kasalliklarining ortishi ichki quloq patologiyalarining ko'payishiga sabab bo'lmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, bosh aylanishi bilan shikoyat qiluvchi bemorlarning qariyb 30–40 foizida vestibulyar apparat bilan bog'liq muammolar aniqlanadi. Ichki quloq anatomik jihatdan murakkab tuzilishga ega bo'lib, suyak va parda labirintdan tashkil topgan. Unda chig'anoq (cochlea), yarim doira kanallari va vestibula joylashgan. Ushbu tuzilmalar eshitish va muvozanatni ta'minlaydi. Har qanday patologik o'zgarish eshitish qobiliyatining pasayishi, shovqin eshitalishi (tinnitus), bosh aylanishi, ko'ngil aynishi kabi simptomlar bilan namoyon bo'ladi.

Mazkur maqolaning maqsadi ichki quloq kasalliklarining asosiy turlari, ularning rivojlanish mexanizmlari hamda zamonaviy diagnostika va davolash usullarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Shu jihatdan ichki quloq kasalliklari nafaqat otorinolaringologik, balki nevrologik, terapevtik hamda reabilitatsion tibbiyot yo'nalishlarida ham muhim klinik ahamiyat kasb etadi. Vestibulyar tizim markaziy nerv tizimi bilan uzviy bog'liq bo'lgani sababli ichki quloqdagi patologik jarayonlar bosh miya faoliyatiga ham bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, bosh aylanishi sindromi differensial diagnostika jarayonida murakkab klinik vaziyatlarni yuzaga keltiradi, chunki u yurak-qon tomir, nevrologik va metabolik kasalliklar bilan ham bog'liq bo'lishi mumkin.

Ichki quloqning fiziologik faoliyati suyuqliklar — perilimfa va endolimfaning muvozanatiga asoslanadi. Ushbu suyuqliklar bosimining o'zgarishi yoki ion tarkibining buzilishi retseptor hujayralarning funksional faoliyatiga salbiy ta'sir qiladi. Natijada nerv impulslarining uzatilishi izdan chiqadi va klinik simptomlar yuzaga keladi. Masalan, endolimfa hajmining ortishi Meniere kasalligida kuzatiladigan vestibulyar xurujlarni keltirib chiqaradi. Yallig'lanish jarayonlari esa labirintit rivojlanishiga sabab bo'ladi.

So'nggi yillarda ichki quloq kasalliklarining yoshlar orasida ham uchrashi ortib borayotgani alohida e'tiborga loyiq. Kuchli akustik yuklama (naushniklardan uzoq vaqt foydalanish), ishlab chiqarishdagi shovqin, ekologik omillar hamda surunkali

stress ichki quloq retseptorlarining shikastlanishiga olib kelmoqda. Bundan tashqari, arterial gipertenziya, qandli diabet va ateroskleroz kabi qon-tomir kasalliklari ichki quloqning qon bilan ta'minlanishini buzib, sensorinevral eshitish pasayishiga sabab bo'ladi. Klinik amaliyot shuni ko'rsatadiki, ichki quloq patologiyalarini erta bosqichda aniqlash davolash samaradorligini sezilarli oshiradi. Biroq ko'plab bemorlar dastlabki simptomlarga yetarlicha e'tibor bermaydi. Natijada kasallik surunkali shaklga o'tib, qaytmas o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Shu bois zamonaviy diagnostika usullarini amaliyotga keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Audiometriya, vestibulyar testlar, magnit-rezonans tomografiya kabi tekshiruvlar kasallik etiologiyasini aniqlash va differensial tashxis qo'yishda muhim o'rin tutadi.

Ichki quloq kasalliklarini o'rganishda patogenetik mexanizmlarni chuqur tahlil qilish alohida ahamiyatga ega. Chunki davolash strategiyasi bevosita kasallik rivojlanish mexanizmiga bog'liq. Konservativ davolash yallig'lanish jarayonini kamaytirish, ichki quloq suyuqliklarining bosimini me'yorlashtirish va qon aylanishini yaxshilashga qaratilgan bo'lsa, og'ir holatlarda jarrohlik usullari qo'llaniladi. Shu munosabat bilan ichki quloq kasalliklarini kompleks yondashuv asosida o'rganish, ularning etiologik omillarini aniqlash, erta diagnostika qilish hamda samarali davolash usullarini takomillashtirish bugungi tibbiyot fanining muhim vazifalaridan biridir. Mazkur maqolada ichki quloq kasalliklarining nazariy asoslari, klinik ko'rinishlari, zamonaviy diagnostika imkoniyatlari va davolash tamoyillari ilmiy manbalar asosida tizimli ravishda tahlil qilinadi.

Asosiy qism: Ichki quloq chakka suyagining ichida joylashgan bo'lib, u suyak labirint va parda labirintdan iborat. Suyak labirint ichida perilymfa, parda labirint ichida esa endolimfa suyuqligi mavjud. Aynan shu suyuqliklar muvozanat va eshitish impulsini uzatishda muhim rol o'ynaydi. Chig'anoq ichida Korti organi joylashgan bo'lib, u tovush to'lqinlarini nerv impulsiga aylantiradi. Vestibulyar apparat esa boshning fazodagi holatini aniqlaydi.

Labirintit — ichki quloqning yallig'lanish kasalligi bo'lib, ko'pincha o'rta quloq yallig'lanishining asorati sifatida yuzaga keladi. U virusli yoki bakterial etiologiyaga ega bo'lishi mumkin.

Klinik belgilari:

- kuchli bosh aylanishi
- qusish
- muvozanat buzilishi
- eshitish pasayishi

O'tkir shaklda simptomlar yaqqol namoyon bo'ladi, surunkali shaklda esa belgilar sust kechadi.

Meniere kasalligi endolimfa miqdorining ortishi bilan tavsiflanadi. Bu holat ichki quloqda bosim oshishiga olib keladi.

Asosiy simptomlari:

- to'satdan bosh aylanishi xurujlari
- quloqda shovqin
- bosim hissi
- eshitishning asta-sekin pasayishi

Kasallik xurujlar bilan kechadi va bemorning ijtimoiy faoliyatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Bu kasallik eshitish nervi yoki ichki quloq retseptorlarining shikastlanishi natijasida yuzaga keladi. Sabablari:

- shovqinli muhit
- virusli infeksiya
- qon aylanish buzilishi
- yoshga bog'liq degenerativ o'zgarishlar

Davolash erta bosqichda samaraliroq bo'ladi. Ichki quloq kasalliklarini aniqlashda quyidagi usullar qo'llaniladi:

1. Tonal audiometriya
2. Impedansometriya
3. Vestibulyar testlar
4. MRT va KT tekshiruvlari
5. Elektrokoxleografiya

Zamonaviy diagnostika kasallikni erta aniqlash imkonini beradi. Davolash kasallik turiga bog'liq holda belgilanadi.

- koxlear implantatsiya Konservativ davolash:
- yallig'lanishga qarshi preparatlar
- antigistamin vositalar
- diuretiklar
- qon aylanishini yaxshilovchi dorilar
- jarrohlik usullari:
- endolimfatik shunt operatsiyasi
- vestibulyar nerv kesilishi

Reabilitatsiya davrida vestibulyar gimnastika muhim ahamiyatga ega. O'rta quloq kasalliklarini o'z vaqtida davolash, kuchli shovqindan himoyalash virusli infeksiyalarni nazorat qilish, qon bosimini me'yorida saqlash. Ichki quloq kasalliklari zamonaviy tibbiyot sohasida dolzarb mavzulardan biridir. Bu kasalliklar insonning eshitish va muvozanat funksiyalariga bevosita ta'sir ko'rsatib, kundalik hayot sifatini pasaytiradi. Bosh aylanishi, qusish, eshitishning pasayishi, tinnitus va muvozanat buzilishi kabi simptomlar bemorlarning ish va ijtimoiy faoliyatini cheklaydi. Shu sababli ichki quloq patologiyalarini erta aniqlash va samarali davolashning ahamiyati katta.

Xulosa. Maqolada ichki quloq kasalliklarining asosiy turlari – labirintit, Meniere kasalligi va sensorinevral eshitish pasayishi tahlil qilindi. Har bir kasallikning etiologiyasi, patogenezi va klinik ko‘rinishlari batafsil yoritildi. Diagnostika usullari sifatida tonal audiometriya, impedansometriya, vestibulyar testlar, MRT va KT tekshiruvlari, elektrokoaleografiya kabilar keltirildi. Zamonaviy diagnostika vositalari bemorning kasallik holatini aniqlashda va davolash usullarini to‘g‘ri belgilashda muhim ahamiyatga ega.

Davolashning konservativ va jarrohlik usullari ham ko‘rib chiqildi. Konservativ davolash preparatlarni, diuretik va qon aylanishini yaxshilovchi vositalarni o‘z ichiga oladi. Jarrohlik usullari ichki quloqdagi bosimni kamaytirish, vestibulyar nerv kesilishi va koxlear implantatsiyani o‘z ichiga oladi. Shuningdek, reabilitatsiya davrida vestibulyar gimnastika muhim rol o‘ynaydi. Profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish ichki quloq kasalliklarining oldini olishda samarali bo‘ladi. Unga o‘rta quloq kasalliklarini o‘z vaqtida davolash, shovqindan himoyalash, virusli infeksiyalarni nazorat qilish va qon bosimini me‘yorida ushlab turish kiradi. Shuningdek, sog‘lom turmush tarzi va stressni kamaytirish ham ichki quloq patologiyalarini kamaytiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ichki quloq kasalliklarini o‘z vaqtida aniqlash, zamonaviy diagnostika vositalari va to‘g‘ri davolash usullarini qo‘llash bemorning hayot sifatini sezilarli darajada oshiradi. Ichki quloq kasalliklarini chuqur o‘rganish, ularni oldini olish va zamonaviy davolash metodlarini amaliyotga keng joriy etish tibbiyotning muhim vazifalaridan biridir. Bu sohada olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar bemorlarning sog‘lom turmush tarzini saqlash va kasallik asoratlarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jorayeva, N., & Toshpulatova, S. (2020). Ichki quloq kasalliklari: diagnostika va davolash. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. Tursunova, G. (2015). Ichki quloq kasalliklarini oldini olish va profilaktika. Toshkent: Sog‘liq nashriyoti.
3. Rahimov, D., & Usmonov, L. (2022). Audiologik tekshiruvlar va zamonaviy diagnostika usullari. O‘zbekiston Tibbiyot jurnali, 10(4), 12–21.